

The Professional Competency Certification Process and Medium-term Residential Substance Abuse Treatment at the Horní Beřkovice Psychiatric Hospital

ŽENKOVÁ, V., ŠINDLÁŘ, M.

Horní Beřkovice Psychiatric Hospital, Czech Republic

Citation: Ženková, V., Šindlář, M. (2014). Proces certifikace odborné způsobilosti a střednědobá ústavní léčba závislostí v Psychiatrické nemocnici Horní Beřkovice. *Adiktologie*, (14)1, 96–100.

SUMMARY: *The substance abuse treatment department at the Horní Beřkovice Psychiatric Hospital successfully passed the certification of professional competency for short- and medium-term residential substance abuse treatment services conducted by the Certification Agency of the Government Council for Drug Policy Coordination in June 2013. The present paper is divided into two parts. First, it focuses on our experience and further challenges in this field. Second, the description of medium-term residential substance abuse treatment in this facility informs the professional and general public about the organisation of psychiatric care. The authors seek to broaden the discussion and offer more possibilities for future cooperation in the field of substance abuse treatment and psychiatry.*

KEY WORDS: CERTIFICATION OF PROFESSIONAL COMPETENCY – SUBSTANCE ABUSE TREATMENT – MEDIUM-TERM RESIDENTIAL TREATMENT – PSYCHIATRIC HOSPITAL

Submitted: 10 / SEPTEMBER / 2013

Accepted: 20 / FEBRUARY / 2014

Address for correspondence: Viktória Ženková / viktoriam.zenkova@pnhberkovice.cz / Psychiatric Hospital Horní Beřkovice, Podřipská 1, 411 85 Horní Beřkovice, Czech Republic

Proces certifikace odborné způsobilosti a střednědobá ústavní léčba závislostí v Psychiatrické nemocnici Horní Beřkovice

ŽENKOVÁ, V., ŠINDLÁŘ, M.

Psychiatrická nemocnice Horní Beřkovice

Citace: Ženková, V., Šindlář, M. (2014). Proces certifikace odborné způsobilosti a střednědobá ústavní léčba závislostí v Psychiatrické nemocnici Horní Beřkovice. *Adiktologie*, (14)1, 96–100.

SOUHRN: Primariát léčby návykových nemocí Psychiatrické nemocnice Horní Beřkovice v červnu 2013 úspěšně ukončil proces certifikace odborné způsobilosti pro programy krátkodobé a střednědobé ústavní léčby, který uděluje Certifikační agentura Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky (RVKPP). Příspěvek se dělí na dvě části. První se soustřeďuje na zkušenosti s procesem certifikace a přináší výzvy v této oblasti. Představení střednědobé ústavní léčby závislostí v tomto zařízení, na které se zaměřuje druhá část textu, je diskusním příspěvkem odborné i laické veřejnosti o organizaci psychiatrické péče. Autoři věří, že rozšíří úhel pohledu a otevrou možnosti rozvoje další spolupráce na poli adiktologie a psychiatrie.

KLÍČOVÁ SLOVA: CERTIFIKACE ODBORNÉ ZPŮSOBILOSTI – LÉČBA ZÁVISLOSTÍ – STŘEDNĚDOBÁ ÚSTAVNÍ LÉČBA – PSYCHIATRICKÁ NEMOCNICE

● 1 ÚVOD

Léčba závislostí v bio-psycho-socio-spirituální komplexnosti s sebou nese různé formy posuzování kvality. Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky (RVKPP) zhodnocuje odbornou způsobilost souboru zdravotních, zdravotně sociálních, sociálních a/nebo edukativních intervencí pro cílovou skupinu uživatelů omamných a psychotropních látek dle kritérií stanovených standardy a vydává certifikát o je-

jich naplnění. V červnu 2013 tímto hodnotícím procesem prošla Psychiatrická nemocnice v Horních Beřkovicích. Získala certifikát pro všechna oddělení primariátu Léčby návykových nemocí (Příjem závislostí – muži, Psychoterapie závislostí I – muži a Psychoterapie závislostí II – ženy) pro program krátkodobé a střednědobé ústavní léčby.

Došlo do redakce: 10 / ZÁŘÍ / 2013

Přijato k tisku: 20 / ÚNOR / 2014

Korespondenční adresa: PhDr. Viktória Ženková / viktor.zenkova@pnhberkovice.cz / Psychiatrická nemocnice Horní Beřkovice, Podřipská 1, 411 85 Horní Beřkovice

● 2 ZKUŠENOSTI S PŘÍPRAVAMI A PRŮBĚHEM PROCESU CERTIFIKACE ODBORNÉ ZPŮSOBILOSTI

Intenzivní přípravy na certifikaci odborné způsobilosti RVKPP trvaly několik měsíců a v rámci provozních porad a schůzí vedení primariátu se do nich zapojili všichni zaměstnanci primariátu. Za základ posloužily existující směrnice, řády a postupy již prověřené akreditačním a reakreditačním procesem Spojené akreditační komise celé nemocnice, které usnadňovaly orientaci v požadovaných standardech odborné způsobilosti. Zástupci jednotlivých profesí vybrali části týkající se primariátu léčby závislostí a vytvořili z nich kostru operačního manuálu jednotlivých oddělení, která byla poté rozpracována s ohledem na specifika primariátu. Akreditační standardy představovaly formální rámec např. v oblastech zvyšování a kontroly kvality i bezpečí poskytovaných služeb, sledování spokojenosti klientů, procesu řešení stížností a formálních i věcných náležitosti zdravotnické dokumentace. Další části vycházely z formálního rámce akreditačních standardů a byly pro specifika oblasti adiktologie buď doplněny (např. definování spektra péče), nebo nově písemně zachyceny s ohledem k potřebám certifikace odborné způsobilosti RVKPP (např. hodnocení kvality a efektivity služeb, obsahu a rozsahu psychoterapeutických a rehabilitačních programů). Důraz se kladl především na práva klientů a psychiatrické, psychologické, psychoterapeutické nebo ošetrovatelské postupy. Jednotlivé body byly v týmech připomínkovány a prodiskutovány a poté dopracovány do finální podoby. Zkušenost personálu s přípravami a samotným průběhem získávání akreditace a reakreditace tvořila určitý bezpečný rámec celého hodnotícího procesu, náročný proces ale až do dne certifikace doprovázelo značné psychické vypětí. Ten ukázal obavy terapeutických týmů za neopodstatněné a proběhl k oboustranné spokojenosti.

Jedním z největších přínosů bylo sepsání obsáhlé koncepce léčby jako souhrnného popisu její organizace, účelů a cílů. Ukázal na bohatost programu jednotlivých terapeutických aktivit respektujících bio-psycho-socio-spirituální integraci při léčbě závislostí a jasně ukotvil práci terapeutických týmů. Kvalitu jejich práce potvrdily zpětné vazby certifikátorů. Koncepce zachytila nepostradatelné místo každého člena terapeutického týmu a zdůraznila týmovou práci všech zúčastněných na terapeutickém procesu. Členové terapeutického týmu si vyměnili pohledy a očekávání jednotlivých profesí, hovořilo se o koncepci terapeutického týmu a jeho fungování, ventilace kladných i záporných emocí přispěla ke stmelení. Existence sepsané koncepce ukazuje přínos i do budoucna při rozšiřování terapeutických týmů. Nově příchozí zdravotník nebo i stážista ocení přehlednost a informace na jednom místě. Definování interních pracovních postupů vztahujících se k poradenské a podpůrně-terapeutické práci personálu přineslo zvýšení pocitu bezpečí, nejvíce u členů bez terapeutického výcviku.

Otevřel se prostor k zohlednění nejistot i k zachycení a ukotvení silných stránek vztahu ke klientům. Byl vytvořen specifický etický kodex primariátu. Doplnil chybějící pravidla v etických kodexech některých profesí. Doprovázely ho diskuse s personálem nad tématy kompetencí pracovníků jednotlivých profesí a navazování a udržování osobních vztahů s klienty. Proběhla diskuse nad specifickou otázkou kontaktu přes tzv. nová média a omezení vyplývající z profesionálního vztahu i po ukončení léčby klienta. Diskuse nadhodila i otázku důvěry v terapeutickém týmu. V rámci příprav se podařilo vytvořit obsáhlý dokument související s právy klientů. Klient se spolupodílí na vývoji programu léčby a přebírá za něj i přiměřenou zodpovědnost. K rozhodování mu napomáhají zpětné vazby terapeutického týmu a ostatních členů komunity, individuální pohovory a další terapeutické aktivity. Matching párování potřeb tím směřuje k dosažení reálných cílů a potřeb dle klientovy individuality. Vychází z terapeutického kontraktu, k němuž se terapeutický tým i klient v průběhu léčby vrací. Pro zvyšování kvality péče klademe důraz na vzájemné předávání informací. Oceněny byly porady týmu, kterých se účastní zástupci jednotlivých profesí, umožňující komplexní pohled na problém a fungování klienta. Personál může k otázkám terapeutického přístupu a jednotlivým aktivitám nebo postupům využít supervizi v osobách psychologa oddělení nebo garanta psychoterapie na primariátu. Tu doplňuje externí certifikovaný supervizor. Podpora vzdělávání zdravotnického personálu je samozřejmostí. Vnímáme zde možnost rozvoje středního zdravotnického personálu a nastavení terapeutické atmosféry aktivně podněcující profesní růst a vstup do terapeutických výcviků. Probírána byla rovnost příležitostí přístupu personálu k podpoře vzdělávání.

Během příprav se ukázalo, že certifikace nepředstavuje jen splnění administrativních a odborných požadavků, ale přináší i hlubší sebereflexi terapeutických týmů jednotlivých oddělení a celkové koncepce léčby.

● 3 PŘEDSTAVENÍ KONCEPCE STŘEDNĚDOBÉ ÚSTAVNÍ LÉČBY ZÁVISLOSTÍ V PSYCHIATRICKÉ NEMOCNICI HORNÍ BEŘKOVICE

Primariát léčby návykových nemocí tvoří tři oddělení, příjmové mužské oddělení a nekoedukovaná psychoterapeutická oddělení mužů a žen. Délka komplexní léčby je 3–6 měsíců. Na termínu ukončení léčby se podílejí samotní klienti, kdy si jej při postupu do poslední léčebné fáze určují po konzultaci s terapeutickým týmem. Klienti do léčby vstupují dobrovolně. Ženské oddělení i při své menší kapacitě dvacetilůžek poskytuje také protialkoholní/protioxikomanickou léčbu nařízenou soudní cestou. Mužská léčba se skládá ze dvou na sebe navazujících částí. Na příjmovém oddělení probíhá bazální adaptace klienta, případná korekce diskrétní odvykací symptomatiky a následné zapojení do pří-

pravné fáze léčby. Potom dle klientovy motivace, zhodnocení základní diagnózy a případných komorbidit přechází na terapeutické oddělení závislostí. Léčba ženských závislostí probíhá přímo na psychoterapeutickém oddělení závislostí žen, kde je přípravná fáze léčby před vstupem do terapeutického procesu vedena mimo komunitu klientek. Tento model umožňuje získat potřebnou flexibilitu v léčbě a snižuje prvotní tlak po bezprostředním nástupu do léčby.

Koncepce léčby závislostí primariátu léčby návykových nemocí Psychiatrické nemocnice Horní Beřkovic vy- chází z komunitního modelu léčby, který bezpečným a pod- nětným prostředím stimuluje růst a zrání osobnosti klien- tů. Komunitu vnímáme jako léčebné společenství, které u klientů podporuje přebírání zodpovědnosti za vlastní prů- běh léčby i za průběh života. Přistupujeme k nim individu- álně, na základě vyhodnocení jejich aktuální psychosociální situace a zdravotního stavu. Léčebný program slouží jako účelný nástroj terapie, svou podstatou napodobuje nároky reálného života a tím vytváří prostor pro sociální učení při- způsobivějších forem chování v kontextu jasně a srozumitel- ně vymezených pravidel zachycených léčebnými progra- my jednotlivých oddělení. Za důležitou součást pokládáme komunitního ducha, symboly a rituály. Klienti procházejí léčebnými fázemi, z nichž každá má význam a ukotvení při stimulaci klientova zrání a přebírání větší zodpovědnosti za sebe a svůj život (v abstinenci). V léčbě při simulaci nároků reálného života využíváme systém pochval a napravení se. Nápravu přestupku si volí klient individuálně (podléhá schválení), měla by zodpovídat charakteru přestupku a vést klienta k zamyšlení nad smyslem pravidel a uvědomění si motivace k jejich porušení, nalezení paralel s důsledky po- souvání hranic v reálném životě a uvědomění si rezerv v osvojení zručností zvyšujících předpoklady pro abstinenci. Model nepočítá s dopředu pevně stanovenými body zname- najícími vyloučení. Je zaveden systém spolupráce se samo- správou klientů, průběžné individuální kvalitativní hod- nocení klientů. Případné vyloučení (mimo závažného po- rušení pravidel) pak podléhá třístupňovému systému. V rámci bio-psycho-socio-spirituální integrace mají klienti možnost duchovní péče dle vlastního zájmu a účasti na kulturních akcích pořádaných Multicentrem (Beřkovicé jaro a podzim, různá divadelní představení a koncerty). Během dramaterapie mimo klasického terapeutického po- jetí rovněž nacvičují různé scénky a divadelní hry pro ostatní pacienty.

Jednotlivá oddělení primariátu nejsou koedukovaná, klienti a klientky se v průběhu týdne setkávají na různých terapeutických aktivitách. Specifickou otázkou jsou vztahy mezi klienty. Nejsou doporučované, klienti jsou jasně infor- mováni o rizicích navázání a udržování vztahů a jejich vli- vu na průběh léčby. Pravidlo nedovolující fyzický a případ- ně intimní kontakt mezi spoluklienty v areálu nemocnice je terapeutickým instrumentem, který by měl vést ke snížení

množství povrchních vztahů. Při dodržení tohoto pravidla nejsou vztahy striktně zakázány a sankcionovány. Pokud tedy klienti naváží bližší vztah a jsou ochotni jej otevřeně vnášet do terapie, respektujeme jejich rozhodnutí a snaží- me se s tímto faktem pracovat. Disciplinárně jsou řešeny pouze případy sexuálně explicitního chování. Vycházíme z teorie, že přímým zákazem by se navazování vztahů neza- mezilo a jejich existence by se pouze přesunula do oblastí fa- bulací a vyhýbání se otevřenosti. Vztahy jsou dlouhodobě diskutovaným tématem během odborných setkání na půdě nemocnice i během probíhající certifikace. Probíralo se i na workshopu primariátu na adiktologické konferenci v roce 2011.

Samostatnou kapitolu tvoří pohled na resocializaci kli- entů. K dispozici mají internetovou kavárnu a koordinátora resocializace. Edukace k prevenci relapsu a zvyšování psy- chické odolnosti probíhá formou pravidelných přednášek. Ve spolupráci s o. s. WHITE LIGHT I byl realizován projekt „Následná péče“, nyní ho zajišťuje sama nemocnice. Klade si za cíl udržet pozitivní změny v chování a životním stylu klientů, které získali během terapeutického procesu v psy- chiatrické nemocnici. Zaměřuje se na pozitivní ovlivnění je- jich návratu do pracovního procesu a plynulé zařazení do ži- vota mimo zdi nemocnice. Má podobu čtyřtýdenních bloků, zahrnuje profesní diagnostiku a pracovní poradenství včet- ně nácviku psaní motivačního dopisu a životopisu. Součástí jsou vzdělávací aktivity a motivační trénink s důrazem na nácvik nových způsobů chování. Klienti jsou aktivně podpo- rováni v zapojení blízkých do terapeutického procesu. Rodinná či partnerská psychoterapie je součástí postupu do poslední léčebné fáze. Tuto formu terapie poskytujeme jako jednorázový pohovor klienta a rodinných příslušníků s psy- chologem nebo pobytovou formu, kdy je rodinný příslušník ubytovaný v prostorách nemocnice a účastní se léčebného programu společně se svým blízkým. V průběhu léčby jsou klienti informováni o alternativách následné péče, poskytu- jeme jim kontakty na různá zařízení. Velmi přínosná jsou informační setkání jejich zástupců s klienty primariátu. Provozujeme také adiktologickou ambulanci, k dispozici je internetová poradna. S klienty zůstáváme v kontaktu i po ukončení pobytu během Dne NE!závislosti, setkání absti- nujících absolventů léčby závislostí našeho zařízení. Akce se koná vždy první červnovou sobotu s programem rozděle- ným na část terapeutickou, slavnostní (kulturní program současných klientů, předání certifikátů absolventům) a ne- formální, kde mají současní klienti a absolventi možnost spolu hovořit o svých zkušenostech s abstinencí či léčbou. Doprovází ho neformální setkání s terapeutickým týmem. Pro kontakt s absolventy léčby mají oddělení zavedenou zvláštní e-mailovou adresu. Poskytujeme možnost katam- nestických setkání s psychologem v intervalech 1, 3 a 6 mě- síců po ukončení léčby i možnost nonstop kontaktování personálu absolventy v krizové situaci.

● 4 ZÁVĚR A DALŠÍ VÝZVY

Proběhlá certifikace otevřela prostor k hlubší sebereflexi terapeutických týmů oddělení a celkové koncepci léčby. Tak jako přinesla plodné diskuse na našem oddělení, měl by se rozšířit i dialog při hledání místa ústavní léčby v rámci reorganizace a směřování psychiatrie a léčby závislostí. Nutná je i potřeba zvyšování povědomí odborné veřejnosti o jiných zařízeních a jejich službách, či už formou informačních materiálů, odborných stáží, dní otevřených dveří nebo účasti na tematicky laděných konferencích. Během spolupráce s o. s. WHITE LIGHT I byla přínosná výměna informací o koncepcích a společné supervizní kazuistické zpracování vzájemně předaných klientů. Obdobná spolupráce by se mohla rozšířit i mezi dalšími poskytovateli. Za další témata lze považovat síťování služeb, sjednocení měřicích nástrojů a zpracování výstupních dat. Uvítali bychom odbornou diskusi k stanovování indikátorů efektivity výstupních dat klientů napříč poskytovateli péče a služeb na poli adiktologie.

Role autorů: Prim. MUDr. Milan Šindlář organizačně a metodicky zaštiťoval proces certifikace v Psychiatrické nemocnici Horní Beřkovice, oba autoři se podíleli na vývoji materiálů k certifikaci. PhDr. Viktória Ženková navrhla počáteční podobu rukopisu, prim. MUDr. Šindlář se podílel na jeho přípravě. Oba autoři přispěli ke vzniku článku a schválili konečnou podobu rukopisu.

Konflikt zájmů: Bez konfliktu zájmů

***The role of the authors:** Dr. Šindlář was responsible for the organisational and methodological aspects of the certification process at the Horní Beřkovice Psychiatric Hospital. Both authors were involved in the development of the documentation to be certified. Dr. Ženková designed the first draft of the manuscript; Dr. Šindlář participated in the preparation thereof. Both authors participated in the writing of the article and endorse the final version of the manuscript.*

***Conflict of interest:** There is no conflict of interest involved.*

Poznámka:

Autoři děkují vedení Psychiatrické nemocnice Horní Beřkovice za důvěru v myšlenku certifikace, certifikační komisi ve složení PhDr. Ilona Preslová, MUDr. David Adameček, MUDr. Petr Nevšímal. Poděkování patří všem zaměstnancům nemocnice podílejícím se na přípravách a samotné certifikaci a zúčastněným klientům.

LÉČBA ZÁVISLOSTI VČERA A DNES

K O N F E R E N C E

Konference při příležitosti 40. výročí vzniku oddělení 21 PL Šternberk

Datum: 28. května 2014

Místo konání: **sálek oddělení 21 v Psychiatrické léčebně Šternberk**, Olomoucká 1848/173, 785 01 Šternberk

Registrace: 8.15–8.55 hod.

Začátek: 9.00 hod.

Diskuze, ukončení konference, předání certifikátů: 15.30 hod.

Vzdělávací akce bude zajištěna kredity pro lékaře, adiktology, klinické psychology a registrované zdravotní sestry (ČLK, ČAA, AKP a ČAS).

Účastnický poplatek: 200 Kč